

Vpl. Pyhäjärvi

Torstai 19.3.2020

Pyhäjärveläisyyden vaalija – Karjalan puolustaja

N:o 3 • 65. vuosikerta

Viimeinen vilkaisu

Vaikka Pyhäjärven pitäjä tyhjennettiin asukkaista jo joulukuun alkupäivinä 1939, jäi sinne vielä pieni määrä siviiliväkeä erilaisiin tehtäviin. Nämä poistuivat kaksi päivää surullisen pakkorauhan jälkeen.

"Kun juna maaliskuun 15. p:nä klo 16 läksi liikkeelle Pyhäjärven asemalta, oli viimeinen nähtävyys, joka kohtasi lähtijän silmiä, liekkeihin

sortuva kotoinen kirkko, Herran huone, joka 174 vuoden ajan oli ollut seurakunnan pyhäkkönä.

Aikaisemmin oli kirkosta lähetetty pois irtonaisia ja helposti irrotettavia esineitä, kuten krusifiksit, alttaritaulu, paastonaikainen alttarivaatetus, papinkapat, ehtoolliskalusto, käytävämatot (joista osa katosi matkalla) ja pieni kirkonkello."

Pyhäjärven kirkko, Pertti Almi 2008.

Viika Impi: Vpl Pyhäjärvi, kappale kansalaisvaiheita, s. 468.

Irtonumero 3 €

Tässä numerossa:

Kohtalona Moskova s. 3

"Paratimarssi Suomeen" s. 5

Svetichin Pyhäjärven kuvaajana s. 6

Vernitsan ja Sortanlahden martat s. 7

Suvannon seudun kansanedustajia s. 8

Virpomamuistoja s. 9

Evakkoretki rauhan kynnyksellä s. 11

Pyhäjärven postileimoja, sarja alkaa s. 12

Itsenäisyytemme oli pelastettu

Puolustusministeri **Antti Kaikkosen** oli määrä pitää juhlapuhe 13.3. Talvisodan päättymisen muistotilaisuudessa Mikkeliissä. Tilaisuus peruttiin virusepidemian vuoksi.

Pyhäjärveläisjuurisen Antti Kaikkosen puhe kosketeli maamme kohtalonhetkiä 80 vuotta sitten, talvisodan opetuksia sekä nykypäivän puolustustahtoa. Talvisodan kestävimpanä opetuksena Antti Kaikkonen muistuttaa, että pienikin kansa voi yksissä tuumin pystyä suuriin saavutuksiin.

Kaikkosen puhe on kokonaisuudessaan luettavissa Karjalan Liiton kotisivulla karjalanliitto.fi/uutiset/. Tässä joitakin otteita puheesta:

"Päivälleen 80 vuotta sitten suomalaiset kuuntelivat sodan loppumista radiosta. Talvisota, nuoren itsenäisen Suomen taistelu olemassaolostaan, oli päättynyt. Itsenäisyytemme oli pelastettu.

Allekirjoittaessaan valtakirjaa, joka antoi Moskovan rauhaneuvottelijoille valtuudet hyväksyä ankarat rauhanehdot, presidentti **Kyösti Kallio** sanoi tunnetun lauseen: "Kui-vukoon käteni, joka on pakotettu tällaisen paperin allekirjoittamaan." Puolen vuoden kuluttua käsi halvaantui.

Sopimuksen solmimisen jälkeen - kesällä 1940

- Suomessa elettiin rauhan aikaa, mutta lähialueilla tapahtui. Neuvostoliitto miehitti Baltian maat Viron, Latvian ja Liettuan kesällä 1940. Suomessa seurattiin tilanteen kehitystä tiiviisti.

Tämä olisi voinut olla myös Suomen kohtalo, eikä huoli ollut loppunut talvisodan myötä. Pelko Neuvostoliiton hyökkäyksestä näkyi siinä, että palveluksessa oli tuolloin vielä lähes 200 000 miestä. Tuona lyhyenä välirauhan aikana suomalaisilla ei ollut vielä tietoa siitä, että isänmaan puolustaminen tulisi vaatimaan uusia äärimmäisiä ponnistuksia jo reilun vuoden kuluttua."

Talvisodan henki

"Talvisodan tunnetuimmat voitot saavutettiin Raatteen tiellä, Tolvajärvellä ja Suomussalmella. Ankarissa taisteluissa alivoimainen Suomi pysäytti Neuvostoliiton ja aiheutti hyökkääjälle valtavia tappioita. Yksi talvisodan legendoista syntyi tammikuun 1940 alussa, kun eversti Hjalmar Siilasvuon johdolla joukkomme tuhosi Puna-armeijan 44. divisioonan Raatteen tielle. Tämä oli pienen Suomen suurin voitto talvisodan aikana.

Paikallistuntemuksen hyödyntäminen, vuoden-aikojen ja maaston hyväksikäyttö sekä taktiset innovaatiot kompensoivat

materiaalista alivoimaamme. Mainittakoon esimerkkeinä lämmitettävien telttojen, marssikompassien ja konepistoolien käyttö, ahkiot, sukset, hevosevetoiset kenttäkeittiöt, ja lumipuvut.

Voimasuhteita tasoitettiin omiin olosuhteisiin kehitetyllä taktiikalla ja välineillä – lyhyesti sanottuna suomalaisella sotataidolla. Sodassa taito ja tahto ovat vähintään yhtä tärkeitä kuin välineet. Ilman Talvisodan henkeä, kansalaisten uhrivalmiutta ja lujaa maanpuolustustahtoa emme olisi tuosta koetteluksesta selvinneet – ainakaan kunnialla."

Puna-armeijan eteneminen pysäytettiin joulukuussa 1939 Mannerheim-linjalle, jonka murtamiseksi Neuvostoliitto tarvitsi lisää hyökkäysvoimaa, ja helmikuussa 1940 aloitettu suurhyökkäys aiheutti Mannerheim-linjan murtumisen. Suomalaisten joukkojen oli vetäydyttävä. Rauhan edellytykset luotiin taistelemalla.

Katse nykyhetken

Kaikkonen käänsi myös katseen nykyhetken:

"Ensinnäkin – ja kaikkien tärkeimpänä – me suomalaiset pidämme hyvää huolta omasta puolustuskyvystämme pitkäjänteisesti Osaava ja motivoitunut sotilas on korvaamaton Suomen

puolustuskyvyille. Maamme puolustajilla on oltava kyky ja työkalut suoritua tehtävistään."

"Toiseksi, Talvisodan kokemukset painottavat kansainvälisen yhteistyön tärkeyttä luontevien kumppaneiden kanssa. Viimeisten 30 vuoden aikana Suomi on lisännyt ulko- ja turvallisuuspoliittista sekä puolustuspoliittista yhteistyötä muiden länsimaiden kanssa."

"Suomen tavoitteena on vakaus. Tätä tavoittelemme yhteistyössä muiden meille tärkeiden toimijoiden kanssa. Mutta tämä on mahdollista vain, kun itsellämme on riittävästi omaa puolustuskykyä." "Kolmanneksi, kansal-

linen yhtenäisyys ja suomalaisten syvien rivien tuki isänmaamme turvallisuudelle on ensiarvoisen tärkeää. Tämä henki ei ole hävinnyt mihinkään." "Kunnioitamme syystä Talvisodan sankareita – kaikkia suomalaisia rintamalla ja kotirintamalla. Olemme heille kaiken velkaa."

Lähde: karjalanliitto.fi

Vuoden 2020 apurahojen haku on käynnissä

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö ilmoittaa haettavaksi säätiön yhteydessä olevista rahastoista vuonna 2020 jaettavat apurahat.

Apuraha voidaan myöntää opiskelijalle, jonka sukujuuret ovat Vpl. Pyhäjärvellä isän tai äidin puolelta. Hakemuksessa on mainittava esivanhemman tiedot (esim. nimi, syntymäaika, asuin-alue tai talo).

Apurahaa ei myönnetä peruskoululaisille, lukioilaisille tai apurahan aiemmin saaneille.

Lisätietoja saa Tarja Kopalaiselta, puh. 050 309 0560 tai Kirsti Naskalilta, puh. 040 7192 692.

Hakemuslomake on tulostettavissa säätiön verkkosivuilta kohdasta apurahat (www.karjalanliitto.fi/vplpyhajarvisaatio).

Lomakkeen kaikki kohdat tulee täyttää. Lomakkeelle ei tarvitse yksilöidä, mistä rahastosta apurahaa haetaan.

Allekirjoitettu hakemuslomake liitteine tulee lähettää **30.4.2020 mennessä** osoitteella: Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön hallitus c/o Tarja Kopalainen Sarvikuja 14, 38200 SASTAMALA

Pääkirjoitus

Karjalaisessa uskossa soi suru ja lohdutus

□ **Tarja Kopalainen**
pastori, Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön hallituksen jäsen

Minut on aikoinaan tahdottu mukaan Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön toimintaan siitä syystä, että olen "muodollisesti pätevä". Omaan isäni puolelta pyhäjärveläiset sukujuuret, asun säätiön kotipaikkakunnalla Sastamalassa ja olen pappi. Tulin valituksi "armosta", koska kovin paljon kriteerit täyttäviä vaihtoehtoja ei ollut saatavilla.

Pappina ensisijainen kiinnostuksen kohteeni tässäkin tehtävässä on ollut uskonnollinen. Olen miettinyt minkälaisista on karjalainen ja pyhäjärveläinen hengellisyys. Onko se erilaista, kuin satakuntalainen ja pirkanmaalainen? Minkälainen suhde pyhäjärven evakoilla oli kristillisyyteen ja kirkkoon? Mitä evakkojen jälkeläiset kaipaavat kirkolta? Ja mitä Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö kaipaa papilta, kun sellaisen on joukkoonsa halunnut.

Oma käsitykseni on, että usko on ollut pyhäjärveläisille hyvin tärkeä asia. Sota-ajat, kodin menetys ja evakkoon joutuminen ovat olleet sellainen kärsimys, että ainoa apu ja turva on löytynyt Jumalasta. Vaikeissa vaiheissa rukous ja Jumalan sana ovat antaneet voimaa.

Pyhäjärveläisessä uskonnollisuudessa on näkynyt itäinen, ortodoksinen vaikutus, vaikka pitäjän väestö on ollut lähestulkoon luterilaista 1600-luvun alusta lähtien. Konevitsan luostarin sijaitseminen Vpl. Pyhäjärven alueella on tuonut oman rikkautensa pyhäjärveläisten uskonnollisuuteen, samoin herätysliikkeet sekä kansanuskonto loitsuineen ja vanhoine tapoineen. Karjalaisen uskon runsaus voi olla osittain myös näköharha. Eläväinen kansanluonne tuo uskon asiat esiin herkemmin kuin jäyhä.

Karjalaisissa ja pyhäjärveläisissä juhlissa on perinteisesti mukana jumalanpalvelus ja sepeleenlasku karjalaisten muistomerkillä. Karjalaisten yhteinen suuri suru kotien ja kotiseudun menetyksestä lepää kirkon ja hautausmaan sylissä. Leimallista on, että surusta huolimatta karjalaisen kansan jumalanpalveluksissa soi korkeimpana kiitos. Omasta menetyksestä huolimatta rinnasta nousee kiitos Jumalalle siitä, että Suomi säilytti vapautensa ja itsenäisyytensä.

Talvisodan päättymisestä tulee 13.3.2020 80 vuotta. Karjalaisille ja pyhäjärveläisille tämän päivän muisto on raskas. Sota päättyi, mutta taistelu jatkui, se oli taistelua elämästä, leivästä, kotipaikasta ja ihmisarvosta. Tämän taistelun karjalaiset voittivat.

Karjalaisten uskonnollisuudessa nousevat vahvasti esiin suru ja lohdutus, kärsimys ja Jumalan johdatus. Karjalaiset laulivat ikävää; koti-ikävä ja taivasikävä. Mukana on myös ihmeen hiljaista katselemista, Suomen selviäminen oli ihme, karjalaisten selviytyminen oli ihme.

Kuluvana vuonna Vpl. Pyhäjärvi-Säätiöllä on vireillä paljon toimintaa, hengellistäkin. Lokakuussa 2020 Sastamalan seudun museossa avautuu Viipurin läänin Pyhäjärveä käsittelevä näyttely, jossa on esillä ennen näkemätöntä aineistoa Vpl. Pyhäjärvi -kokoelmasta. Tyrvään kirkossa järjestetään syksyllä 2020 Karjalaisen kansan messu, ajankohta kerrotaan tässä lehdessä heti kun siitä on päätetty. Vpl. Pyhäjärvi-juhla järjestetään 19.7.2020 Helsingissä Karjalatalolla, missä vietetään myös juhlamessu.

Karjalaisille usko on ollut lohtu ja Jumala turva. Olkoon näin edelleen.

Vpl. Pyhäjärvi pitäjäesittelyssä

□ **Pirjo Kiiala**

Hervannan Karjala-seurasta tuli kutsu kertoa Pyhäjärven pitäjistä Viipurin läänissä. Tampereen Seudun Vpl. Pyhäjärvi-kerhoa edustavana otin kutsun mielelläni vastaan.

Kerroin seuran järjestämässä tilaisuudessa Venlantuvassa 26.2. pitäjän historiasta, kulttuurista ja elinkeinoelämästä. Esiteltävänä oli Taubilan kartanosta kirjoitettu kirja vuodelta 2016, Pyhäjärven historiakirja vuodelta 1950, sekä pitäjän esittelytaulu ja kansallispuku. Historiakirjassa on esiteltyä Kansallismuseossa oleva kansallispuku, viitta ja jalkineet.

Mukanani oli Vappu-äitini tekemä neulakinnas, jota tekniikkaa en itse osaa.

Paikalla oli parikymmentä henkeä ja heillä olikin kysymyksiä muun muassa Konevitsasta ja kalastuksesta. Kerroin myös Suvannon seudun pitäjien säännöllisestä yhteistoiminnasta.

Lopuksi todettiin yksimielisesti, että olisi tervetullutta lisätä yhteistoimintaa tamperelaisten Karjala-yhteisöjen kesken nykyisten kaksi kertaa vuodessa järjestettävien patstapahtumien lisäksi. Lämminhenkinen tilaisuus päättyi yhteiseen kahvihetkeen.

Pitäjäesittely kokosi parikymmentä henkeä tampereenkarjalaisia Venlantupaan. Pirjo Kialan kädessä neulakinnas.

Lasten Pyhäjärven kansallispuku

myytävänä Helsingissä, koko on noin 8 vuotiaan. Pukua on käytetty 3-4 kertaa juhlatilanteessa. Esiliinan pitsit on nyplätty. Hinta 180 €.

Yhteydenotot: Päivi Hagel, paivi.hagel@gmail.com

25 vuotta tilintarkastusta

Joulukuussa vietettiin **Jaana Vanhasen** läksiäisiä Vpl. Pyhäjärvi-seura ry:n hallituksen viimeisessä kokouksessa Karjalatalossa. Läksiäislahjaksi hänelle ojennettiin Karjalan Liiton harrastajamerkki.

Vpl. Pyhäjärvi-seura ry:n vuoden 1993 syyskokouksessa Jaanan isä **Mauri Vanhanen** ehdotti tyttärtään tilintarkastajaksi sanomalla, että "meidän Jaana voisi ryhtyä hommaan". Mauri Vanhanen oli seuran perustajajäsen ja kunniajäsen.

Jaana tarkasti ensimmäisen vuoden 1994 tilit

ja siitä lähtien aina 2019 tileihin asti.

Kiitämme Jaanaa pitkäaikaisesta luottamustoitimen hyvästä hoidosta.

Vpl. Pyhäjärvi

www.karjalanliitto.fi/vplpyhajarvisaatio

Seuraava lehden numero ilmestyy maaliskuussa. Aineisto toimitukseen viimeistään 3.3 mennessä.

 facebook.com/Vpl-Pyhajarvi-lehti

Julkaisija:

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö sr

Päätoimittaja:

Tea Itkonen
Vaskenvalajankatu 33
06100 Porvoo
puh. 040 557 4223
toimitus@vplpyhajarvi.fi

Toimitusneuvosto:

Pertti Hakanen
Mauri Hauhia
Tea Itkonen
Tarja Kopalainen
Kirsti Naskali
Esko Pulakka
Markku Pärssinen

Ilmoitushinnat:

Kuolinilmoitukset
0,70 € / ppm
tekstissä 0,80 € / ppm
pienin ilmoitus 20 € / ppm
Hintoihin lisätään alv 24 %

Tilauhinta:

Vuosikerta 35 €
kesto- ja vuositalaus
kotimaahan,
ulkomaille, lahjaksi
irtonumero 3 €

Tilaukset, jakeluhäiriöt ja osoitteenmuutokset:

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön
asiamies Kirsti Naskali
Miharantie 312, 37200 Siuro
puh. 040 719 2692 tai
saatio@vplpyhajarvi.fi

Sivunvalmistus:

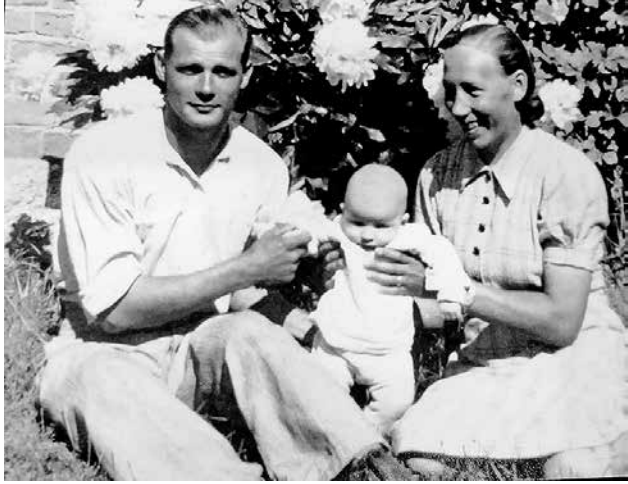
Artea/ti/JH, Porvoo
Painopaikka:
Botnia-Print Oy, Kokkola
Toimituksella on oikeus
lyhentää ja muokata
lehteen lähetettyä
aineistoa.

Onnitelut

Pertti Hämäläinen 80 vuotta!

Pertti-vauva, Isä Vilho ja Äiti Vieno Hämäläinen (o.s. Kymäläinen) Tuurissa Kallekosken kartanon pihassa kesällä 1940.

Sydämelliset Onnitelut sinulle 80-vuotissyntymäpäiväsi johdosta, toivoo Kalevi-veli ja Marja Ikaalisista, veljentytär Minna ja Rami, Arttu ja Inka Harjuntausta Mikkelistä.

Pertti syntyi Töysän Tuurissa Kallenkosken kartanossa 7.4.1940. Hänen vanhempansa olivat isä **Vilho Hämäläinen** ja äiti **Vieno Hämäläinen** (o.s. Kymäläinen). Isovanhemmat olivat Pyhäjärven Vernitsalla **Antti Hämäläinen** ja **Katri Hämäläinen** (o.s. Hopia), sekä **Juho Kymäläinen** ja **Anni Kymäläinen** (o.s. Humala).

Sisaret Vieno, Linda ja Rauni sekä Anni-mummo olivat evakossa Tuurissa ja isä Vilho rintamalla 1940 loppuvuoden, sekä 1941 alkuvuoden. Tuurissa asuessaan äiti Vieno kävi joen toisella puolella sahalatöissä ja mummu hoiti Pertti-vauvaa.

Tuli syksy-41, kun sisaret Vieno, Linda ja Rauni lähtivät Kannakselle katsomaan minkälaisessa kunnossa koti on, voiko sinne

perhe palata. Pertti-vauvaa ja Anni-mummaa ei sinne voinut vielä viedä, joten he jäivät Tuuriin. Äiti tuli ennen joulua hakemaan lastaan ja mummaa takaisin kotiin, mutta ei saanut heitä mukaansa. Helmikuussa 1942 Rauni-täti haki sitten Pertin ja Anni-mummun kotiin Vernitsalle. Elämä alkoi siellä pelon sekaisissa oloissa, jos pieni lapsi ymmärsi pelätä. Turvana oli kuitenkin oma äiti.

Onnea ei kuitenkaan kestänyt kovin kauaa, kun todellinen lähtö tuli kesällä 1944, oma koti jäi. Evakomatka vei Korpilahden ja Oriveden kautta Ikaalisiin, johon tuli vuosiksi koti. Eri työtehtävät veivät Pertin Tampereen kautta Kangasalalle, jossa kului useat vuosikymmenet. Nyt asuinpaikkasi on Suomenjoella tyttäriesi lähellä, Raija perheineen Suomenjoella ja Taina perheineen Kuopiossa

Marja ja Kalevi Hämäläinen

Pertti kodin rappusilla Vernitsalla 1943.

"Paraatimarssi Suomeen" – talvisota venäläisten silmin

□ Salme Rintala

Talvisodan jälkeen tästä sodasta ei Neuvostoliitossa puhuttu, saati kirjoitettu. Entisten sotilaiden muistia ei voitu kuitenkaan kahlita.

Vuonna 1992 Mainilan laukausten päivänä 26.11. ilmestyi Suomessa kahden venäläiskirjailijan teos "Paraatimarssi Suomeen" - talvisota venäläisten silmin. Tekijät **Viktor Stepakov** (s. 1960) kasvatustieteiden kandidaatti ja toimii Pietarin yliopiston kasvatustieteellisen laitoksen assistenttina ja **Dimitri Orehov** (s. 1952) koulutukseltaan filosofian kandidaatti ja työskentelee Venäjän tiedeakatemiassa informatiikan ja automaatioinnin tutkijana. Teoksen suomensi eversti **Matti Hyvärinen**.

Kirjan julkistamistilaisuudessa kirjailijat olivat WSOY:n vieraina Helsingissä ja sen jälkeen viettivät parin viikon ajan vierainani Nokialla, osallistuen kirjansa johdosta useisiin kirjan esittelytilaisuuksiin. Tilaisuuksien yleisö koostui sotaveteraaneista ja teosta myytiin ennätyslukumat.

Viktor Stepakov, joka on teoksen varsinainen kirjoittaja, kertoi teoksen synnystä. Hän oli lapsena hyvin paljon ja varsinkin luona hoidossa. Isoisän ikäiset miehet kokoontuivat usein yhteen iltaisin ja aina heidän keskustelunsa ja muistojensa aiheena oli Suomen talvisota. Se koettiin kauheimmaksi asiaksi heidän elämässään. Osa miehistä oli ollut Puolan rintamalla ja saksalaisia vastaan, mutta se ei ollut mitään verrattuna Suomen sotaan.

Asiat jäivät Viktorin mieleen ja kun hän kirjoitettiin yliopistoon, hän tiedusteli yliopistosta Suomen talvisodasta kertovaa tietoa. Sitä ei löytynyt mistään. Joissakin oli lyhyt tieto pienestä "kahakasta" Suomen rajalla 1939.

Hän ei jättänyt asiaa sikseen, vaan laati suureen päivälehden ilmoituksen, jossa pyysi talvisodan veteraaneja kertomaan kokemuksistaan. Hän sai 500 kirjettä talvisodan kaikilta tavalliselta rivimieheltä, sotilaalta ja upseerit. Aineistoa olisi ollut paksumpaan teokseen, mutta Hyvärinen tiivistä tekstiin 360 sivuun.

Viktorilla oli hyvä taito kertoa miesten tuntoja, mutta kyllä häntä hieman huvitti sotaa edeltävä propaganda Neuvostoliitossa.

"Suomi janosi sosialismia..."

Ennen sotaa Neuvostoliitto koitti vakuuttaa kansalleen, että sota Suomea vastaan oli välttämätön. Sitä vaatii ennen kaikkea Leningradin turvallisuus. "Suomalaiset istuvat jo nyt aseistettuina puiden oksilla rajallamme ja tiirailevat olojamme sieltä. Kohta he jo sotaisina ovat Leningradin porteilla." Lisäksi kansalle uskoteltiin, että Suomi janoaa sosialismia ja ottaa vastaan kukkakimpun Pun-armeijan, joka vapauttaa heidät porvarillisesta ikeestä ja kaikesta kurjuudesta. "Viekääme siis heille hyvinvointi ja vapaus."

"On saatu käsky vapauttaa Suomen kansa porvarillisesta Tannerin ja Cajanderin koplasta toveri Stalinin 60-vuotispäivään mennessä (21.12.). Tämän merkkipäivän yhteydessä on Helsinki valloittava ilman tappioita – Suomen kansa odottaa meitä vapauttajina."

Suunnitelmat olivat siis selvät. Jos kansasta joku rohkeni epäillä sodan mielekkyyttä, todettiin hänet kansanholliseksi ja se oli samaa kuin kuolema. Viktorin eräs tietolähde kertoi, että noin 700 epäilijää ainakin ehdittiin tuomitua, ennen kuin yksimielinen päätös syntyi.

Kuusisen hallitus

Marraskuun 30. päivänä Pravda-lehdessä ilmestyi "Suomen Kommunistien Puolueen keskuskomitean" vetoamus Suomen työläisille, jossa mm. Kremlin suomalaiset vaativat "Kansan pyöveleitä" ja heidän apulaisiaan sekä vararikossa olevaa hallitusta syöstäväksi vallasta.

Seuraavana päivänä neuvostolehdistö ja radio julistivat, että Terjoelä on perustettu Suomen Kansainvälisen Tasavalan Kansanhallitus. Tätä toimenpidettä seurasivat Neuvostoliiton ja Kuusisen hallituksen väliset neuvottelut ja runsaskätinen kaupankäynti.

Stalin lahjoitti Kuusiselle 70 000 neliökilometriä Neuvosto-Karjalan aluetta ja Kuusinen puolestaan myi Stalinille osan Karjalan kannasta 120 miljoonan Suomen markan hintaan sekä ulkosaaret ja osia Kalastajasaarennosta Pohjoisella Jäämerellä 300 miljoonan markan hinnasta. Lisäksi Kuusinen suostui antamaan vuokralle Hankoniemen kohtuullista korvausta vastaan. Kaupanteon päälle solmittiin "yhteistyö ja avunantosopimus".

Tämä sopimus otettiin Venäjällä todesta. Se otettiin vastaan ilolla ja parasta toivoen.

Kansanarmeija

Kun Suomella oli nyt Kuusisen hallitus ja ministerienkin paikat oli jaettu, puuttui hallitukselta enää armeija.

Tätä tarkoitusta varten perustettiin "Suomen kansanarmeija", jonka perusrunkona olisi 106 Jalkaväkidivisioona. Se muodostettiin karjalais-suomalaisista Neuvostoliiton kansalaisista. Stalinin 30-luvulla suomalaisten keskuudessa tekemien puhdistusten takia tuotti vaikeuksia löytää tarpeeksi miehiä. Joukkoon otettiin vepsäläisiä ja myöskin venäläisiä. Armeijan komentajana oli **A. Anttila** ja käskyt ja komennot tuli antaa suomeksi.

Armeijan päätehtävä oli agitointi ja propagandan levittäminen Suomen alueella.

Kansanarmeijan tehtävä oli tuoda Suomen Kansainvälisen Tasavalan lippu Helsinkiin presidentinlinnan katolle "työtekevien iloksi ja kansanhollisten kauhuksi". Juhlan oli tarkoitus huipentua Senaatintorilla pidettävään paraatiin, jonka vastaanottaisi itsekoitetusti **O.W. Kuusinen**, "kansan kukkitaessa Suomen pelastajat".

Paratilaista varten oli hankittu erikoinen englantilaismallinen sotilasuniformu, joka oli hyvin näyttävä. Toinen voitonmarssi kulkisi Suomussalmelta Ouluun.

Siviilien kohtaaminen

Neuvostoliiton sotilaille annettiin ohjeet siviiliväestöön suhtautumisessa. "Kun tulette valloitetulle alueelle, kohdelkaa siviiliväestöä ystävällisesti ja antakaa heille pieniä lahjoja. Suomalaiset ovat vähän hidasjärkisiä ja yksinkertaisia. He saattavat suhtautua aluksi teihin epäluuloisesti, mutta kun huomaavat hyvän tarkoituksemme, kokevat meidän vapauttajina."

Hyökkäys alkoi

Koko talvisota oli venäläisveteraanien muistoissa verta, vilua ja kyneleitä. "Marraskuun 30. päivänä kello 8.00 aamulla kuului korvia repivä jyrinä. Hypäsin korsusta ulos ja katselin rajan suuntaan. Siellä oli helvetti valtoimenaan, koko maa ympärillä keinui ja valitti. Vaikutti siltä, että toisella puolen ei mikään eikä kukaan voinut jäädä henkiin."

Suomalaisten oletettiin pelästyvän niin, että antautuisivat heti. "U-raa

Stalinin ja isänmaan puolesta! Suomalaisia valkokaartilaiskoiria vastaan – pikatulta!"

Suomalaisten vastarinta yllätti täysin. "Meille oli kerrottu, että suomalaisten aseet ovat viime vuosisadalta. Kun ylitimme rajan, konekiväärit papattivat tervetuloitovotuksen." Suomalainen sotilas koettiin käsittämättömän taitavana sotijana. "Ne istuivat kähinä puitten oksilla ja ampuivat meitä kuin jäniksen poikia. Tien varressa levähdettäessä, ne tulivat tievällin takaa ja ampuivat 10-miehisen ryhmän, häipyen sen jälkeen kuin aaveet yöhön. Niitä sai pelätä koko ajan."

Miestappiot olivat valtavat. Politrakit väaristelivät tappiolukuja, mutta näki-hän jokainen omin silmin, mitä ympärillä tapahtui. Venäläiset antoivat tunnustuksen suomalaisille kaatuneiden poisviennistä. "Tullessamme vallatulle alueelle, emme havainneet yhtään kaatunutta. He olivat korjanneet kaikki pois. Jopa sodan päättyessä maaliskuussa ja miesten noustessa poteroistaan iloitsemaan rauhasta, hiihti luoksemme suomalainen upseeri: "Emme pyydä muuta kuin saada viedä kaatuneet veljemme Suomen puolelle."

"Vaan toisin oli meidän puolella. Emme ehtineet viedä miesryöykkiötä pois ja usein ne jäivät panssarivaununujemalle alle. Se oli ikävää katseltavaa."

Itse sodasta olisi kirjoitettavaa vaikka kuinka paljon. Kun rauha maaliskuun 13. päivä tuli, oli se helpotus ja ilonhetki molemmille osapuolille. Menetykset ja muistojen arvet, niin henkiset kuin fyysiset, eivät unohtu koskaan kummankaan osapuolen mielistä.

"Suomalaisilla oli perusteltu motiivi – meillä vain Stalinin ja politrukien mielettömiä käskyjen noudattaminen", toteaa neuvostosotilas.

Itsenäinen Suomi

Paraatimarssi Suomeen jäi toteutumatta. Samoin juhliava vastaanotto O. W. Kuusisen johdolla Helsingin Senaatintorilla. Esteen suunnitelmille teitte Te, kunnioitetut Suomen sota-veteraanit. Teidän yksimielinen päätös, se talvisodan tahto, oli säilyttänyt Suomi itsenäisenä. Puutuitte voimallisesti jopa presidenttipeliin ja siksi tänäkin päivänä presidentinlinnan katolla hulmuu itsenäisen Suomemme lippu. Kiitos elämästä ja vapaudesta jälkipolville.

Viktor Svaetichin oli myös Pyhäjärven kuvaaja

Osa Viktor Svaetichinin runsaasta elämäntyöstä on jäljellä Lahden kaupungin-museossa Viipurin peruina. Niiden joukossa on piirroksia ja maalauksia Pyhäjärveltä.

Viipurin kuvaajana tunnettu **Viktor Svaetichin** rakasti piirtämistä jo lapsena. Oikeakätinen poika opetteli piirtämään vasemmalta kädellään, kun oikea käsi oli loukkaantunut ja paraneminen hidasta. Hän harjaantui niin, että vasemmasta kädestä tuli hänen piirustus- ja maalauskielensä. Kkirjoittamiseen hän käytti oikeaa kättään.

Käsillä tekemisen synnyinlahja näkyi myös taidokkaina puuveistoksina aiheesta kuin aiheesta. Svaetichin teki myös taidokkaita pienoismalleja, veisti teoksiinsa koristeelliset kehykset tai myi niitä toisille. Taiteilijan leipä ei ollut aina varmaa ja riittävää, niinpä monitaitoisuudesta oli hyötyä.

Valokuvaaja

Piirrosten ja maalausten tekijä oli myös valokuvaaja, erityisesti taidevalokuvaaja, mutta myös dokumentoija ja pienyritystä, joka studiossaan tai kiertelevänä kuvaajana sekä valokuvauksen opettajana saattoi varmistaa perheensä elannon. Piirustuksenopettajan sijaisuuksien väliaikoina tämä kaikki ansio oli tarpeen.

Svaetichin kulki koulusta kouluun ja otti koulukuvia keväisin, valokuvia juhlatilaisuuksia ja otti perhe- ja henkilökuvia kotiteljeessään. Lasinegatiivit hän vedosti itse kotipimiossaan ja usein perheen herätessä uuteen aamuun roikkui tuvan pyykkinauralla kuivuvia valokuvia.

Keväällä 1922 hän kuvasi arkkitehti **Juhani Vikstedtin** (myöhemmin Viiste) kanssa Viipurin huomatuimmat nähtävyydet. Työstä syntynyt 200 valokuvan kokoelma oli esillä myös Helsingissä.

Tie taiteilijaksi

Viktor Svaetichinin nimismiesinä kuoli pojan ollessa neljän ikäinen vuonna 1881. Hän oli perheen 11 lapsesta kahdeksas, vanhin oli 12-vuotias ja nuorin vain muutamana kuukauden ikäinen isän kuollessa. Leski ei ompelemalla pystynyt perheelleen tarpeeksi elantoa hankkimaan, ja niin hän päätyi Viipuriin rinki- ja

piparkakkuleipuriksi. Siellä Viktor kävi kansakoulun ja aloitti taideopintonsa.

Viipurin Taiteenystävien piirustuskoulussa hänellä oli opettajana kuuluisa taiteilija **Arvid Liljelund**. Oppilasapurahojen turvin hän pystyi jatkamaan opintojaan Helsingissä Ateneumissa. Jo ensimmäisenä opiskeluvuotenaan 1899 Svaetichin pääsi osallistumaan töillään näyttelyyn Tampereella ja Viipurin Taiteenystävien järjestämiin näyttelyihin vuodesta 1902 alkaen.

Taiteilijan ura lähti hyvin käyntiin, sillä hänen töitään nähtiin myös Helsingin, Tampereen ja Turun taideyhdistysten näyttelyissä. Hänen töitään oli esillä myös Viipurin taidemuseon viikkäisissä korkeatasoisissa kotimaisen taiteen näyttelyissä syksyllä 1930. Taiteellisessa toiminnassaan hän kuitenkin saattoi ajoittain pitää pitkiäkin pausseja.

Dokumentointi

Karjalan dokumentointi alkoi Viipurin historiallisen museon toimeksiannolla 1910, joka käsitti esineistön hankintaa erässä Viipurin länsipuoleisissa pitäjissä. Kesällä 1912 museo osti 66 Viipuria kuvaavaa öljyväriä, akvarellia, piirustusta ja valokuvaa käsittävän kokoelman Svaetichiniltä sekä lisäksi töitä Salmista ja Jääskestä.

Seuraavana keväänä museo tilasi Viipuri-aiheisen öljyväriä ja syksyllä museo osti 24 akvarellin ja 30 tussipiirustuksen kokoelman Karjalan kannaksen hoveista ja kirkkoista, johon sarjaan myös Pyhäjärven kuvat kuuluvat. Tästä alkoivat museon säännölliset kuvaostot Svaetichiniltä.

Hänet mainitaan museon stipendiaattina vuodesta 1912 alkaen. Kuviaan hän möi museolle aina vuoteen 1938 asti. Kaikkiaan hänen teoksiaan oli museon kokoelmissa 904. Suurimmat ostot tapahtuivat vuonna 1919 ja niiden joukossa oli myös piirustukset Taubilan hovista.

Hänen töitään oli säännöllisesti esillä museon näyttelyissä vuosista 1912–13 alkaen, monesti useammassa huoneessa suuria seinäpinta-aloja kattavina kokonaisuuksina, jopa omina huoneinaan. Vuoden 1926 näyttelyssä oli esillä yhteensä 491 hänen töitään.

Viipurin historiallisen museon evakuointi alkoi syksyllä

1939. Kaikkiaan 51 laatikollista museon esineistöä siirrettiin turvaan Rautalammille ja Hämeenlinnaan. Jatkosodan aikana laatikot siirrettiin pommitusten pelossa Hämeenlinnasta Hauholle. Svaetichinin töistä on jäljellä 557 kappaletta. Teoksia on 158 vähemmän kuin museon luettelossa. Ne ovat voineet tuhoutua talvisodan pommituksissa, jäädä museoon tai kadota välirauhan aikana pommitetun museon raunioista tai kadota teosten siirroissa sotien jälkeen. Jäljellä olevat Svaetichinin teokset omistaa Viipuri-Säätiö. Viipurin historiallisen museon kokoelmat sijoitettiin Lahteen.

Perhe

Puolivapaaseen ja kiertelevään taiteilijaelämään viehtynyt Svaetichin teki 1900-luvun alussa kaksi opintomatkaa Saksaan. Samoihin aikoihin hän kulki pitkin Kannasta, piirsi ja maalasi eri pitäjissä. Kannaksella hän kuvasi Pyhäjärven taloja ja rakennuksia huomattavan määrän. Lahden kaupunginmuseon kokoelmissa on tallella näistä töistä 17 teosta.

Tuula Pöyhien toimittamassa kirjassa Viktor Svaetichin – Karjalan kuvaaja kertoi taiteilijan poika **Helge Saarnilinna** (1925–2005) isänsä kulkeneen sukulaisten nurkissa, eikä välittäneen maallisista puitteista ja mammonasta.

Hän asettui aloilleen vasta lähes nelikymppisenä avioituaan vuonna 1916 **Jenny Lydia Kuvajan** kanssa. Hän rakensi Säiniölle Viipurin kaupungin rajalle oman talon. Sen ympärille hän perusti puutarhan, josta sai lisuketta ruokapöytänsä.

Lapsia Svaetichiniltä saivat kolme, Aija-Lisin, Christelin ja Helgen. Vanhin tytär peri isänsä piirtäjänlahjat ja tunnettiin kauniiden maisema- ja Viipurin katunäkymien maalaajana. Nuoremmosta tyttärestä tuli kartanpiirtäjä ja pojasta paperi-insinööri.

Svaetichin oli luontoihminen, kiinnostunut kasveista, bongasi lintuja ja keräsi perhoskokoelman. Poikansa kanssa hän nautti kalastamisesta.

Evakkoon perhe lähti Säiniön talosta. Maalaukset jätettiin siistiin pinnoon sängyn alle, jottei niille kävisi samoin kuin vapaussodan aikana, jolloin luodit rei'ittivät seinille jätetyt

Vernitsan hovi, vesiväri, 1913. Maalaus on tuttu Vernitsan ja Sor-tanlahden kyläkirjan kannesta. (Kuvat Lahden kaupunginmuseo)

maalaukset. Taulut kuitenkin paloivat tulipalossa talvisodan aikana. Saarnilinna kertoi evakokäskyn tultua heidän pakaneen mukaan vain akvarelleja ja tussipiirustuksia, joita pystyttiin kantamaan pienissä kansioissa.

Evakkomatka päättyi Keski-Suomeen Jämsään, jossa uusi luomisaalto valtasi taiteilijan. Ahkerointi tuotti mukavan kokoelman maatalon töitä ja keski-suomalaisia maisemia kuvaavia teoksia. Luontoihmisena häntä kiinnosti eri metsätyyppien tunnelmat eri vuodenaikoina. Pöyhien luonnehtii Svaetichinin teoksia uskolliseksi ”omalle realistiselle ja tarkan havainnoivalle tyylilleen: ei hutilointia, ei expressiivistä tunneroisuutta”.

Svaetichin muutti Helsinkiin vuonna 1940. Hän sai työn Kansallismuseon kuva-arkistosta, lähinnä järjestämistä ja kuvatekstien kääntämistä sakansuomalaisista alkuperäisteksteistä. Ehkä rutiinomainen työn vastapainoksi hän alkoi taas maalata, tällä kertaa omakuvia sekä jatkoi kansatieteellisten piirustusten tekemistä.

Seurallinen ja helposti lähestyttävä Svaetichin sai elää terveinä pitkän elämänsä. Vasta mottitalkoisiin osallistuminen koitui hänelle kohtalokkaaksi ja ruumiillisen työn rasittama sydän pysähtyi talkoita seuranneena päivänä 27.11.1942.

Pyhäjärven kuvat

Svaetichin piirsi ja maalasi suoraan paikan päällä Pyhäjärvellä vuoden 1913 matkallaan, jolloin hän pääosin maalasi ja piirsi Taubilassa. Tekniikkana hänellä oli guassi, vesiväri. Pyhäjärven

26 kuvasta kolme on kadonnut. Muutama Taubilaan liitetyistä maalauksista ja kuvista on päätynyt Kansallismuseon kokoelmiin.

Pyhäjärven kirkosta Svaetichin piirsi 1913 päivätyyn kuvan, jossa on jo vuonna 1902 korvattu vanhempi, kahdeksankulmainen kellotapuli. Tuula Pöyhien arvelee Svaetichinin rekonstruoineen ja piirtäneen kuvan jälkikäteen Viipurissa Pyhäjärvellä ottamansa valokuvan pohjalta. Valokuvassa on viimeisin, nelikulmainen kellotapuli.

Svaetichin on maalannut kauniit akvarellit Taubilan, Kii-majärven, Konnitsan ja Vernitsan hovien päärakennuksista. Taubilasta (Toupila) on tallella kaikkiaan 15 kuvaa, joista akvarelleja 11. Akvarellien aiheina on päärakennustutkielmien lisäksi ollut muun muassa kasvihuone, paja talli ja vilja-aitta. Piirrokseen on ikuistettu eräs Taubilan torppa, tuuliviiri, päremylly, hovin isot karrit ja huonekaluista istumaryhmä.

Maalauksia on säästynyt lähiympäristöstä myös Räisälästä, Sakkolasta, Raudusta ja Petäjärveltä. Sakkolasta on säästynyt seitsemän kuvaa Petäjärven ja Kiviniemen hoveista. Räisälässä taitelija on antanut kynänsä ja siveltimensä liikkua reilusti ja kuvia onkin jäljellä 14 kappaletta.

Tuula Pöyhien toimittama kirja on ainut teos, jossa esitellään Viktor Svaetichinin koko jäljellä oleva tuotanto. □ ti

Jatkuu seuraavassa numerossa.

Lähde: Viktor Svaetichin, Karjalan kuvaaja, Tuula Pöyhien (toim.), Etelä-Karjala taidemuseo, Lahden historiallinen museo, 2009

Kii-majärven hovin satulakattoinen yksikerroksinen asuinrakennus. Vesiväri, 1913. Kuistin vieressä kukkine juhannusruusua tai angervo.

Taubilan päärakennus puiston puolelta. Pulpettikattoinen avokuisti kattaa lähes koko seinustan. Vesiväri, 1913.

Viktor Svaetichin

- s. 22.12.1877 Salmin Tuleman kylässä
- vanhemmat nimismies Fredrik Svaetichin ja Elisabeth s. Vestenius
- 10 sisarusta
- kansakoulu Viipurissa
- 1895–98 Viipurin Taiteenystävien piirustuskoulu, maalaus- ja piirustusopintoja
- 1898–1901 Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulu Ateneum
- useita opiskelupurahoja
- piirustuksenopettajana eri oppikouluissa
- 1906 ja 1908 opintomatkat Saksaan
- 1899 alkaen näyttelytoimintaa

Vernitsan ja Sortanlahden martat

Marttaliiton kesäjuhlat Sortanlahdessa 1943. Puheenjohtajana oli Katri Lappalainen. Martta-neuvoja, Konsulentti Greta Kivilahti oli kotoisin Oulusta. Kuvassa takana Helena Peltola, Kerttu Rampa, Martta-neuvoja, Immosen emäntä, Hellä Kajander, Helvi Meskanen o.s. Rampa. Edessä Maikki Karkkainen, Nietta (Agneta) Tapio, Katri Lappalainen, Manta Karvinen.

□ Kirsti Naskali

Laatokan rantakylien Vernitsan ja Sortanlahden marttojen toiminta lähti liikkeelle yhdessä ja vaikka välillä toimittiin omina yhdistyksinä, kohtalo johdatti sodan jälkeen yhdistysten jäsenet taas yhteen.

Vernitsalle perustettiin konsulentti *Greta Kivilahden* ja agronomi *Hanna Karttusen* toimesta marttayhdistys jo maaliskuussa 1923. Ensimmäisenä puheenjohtajana toimi emäntä *Josefina (Iina) Musakka*. Yhdistyksen toiminta-alue käsitti aluksi sekä Vernitsan että Sortanlahden kylät. Jäsenmäärä oli jo ensimmäisenä vuonna 80.

Toiminta ei heti alkuun saanut sille kuuluvaa arvostusta, mutta vähitellen ennakkoluulot hälvenivät ja marttatyön merkitys maalaiskodeille ja niiden nuorille ymmärrettiin. Se sai uusia ystäviä ja tunnustusta. Alkuvuosina yhdistyksellä oli Vernitsalla oma neuvoja. Ensimmäisinä neuvojina toimivat *Kerttu Miettinen* ja *Lyydia Ruutiainen*. Marttaneuvoja oli tärkeä henkilö, häntä kunnioitettiin. Vernitsan kyläkirjassa *Anna-Kaisa Antosen* muistelee: Perunoita kuoriessaan Helena hoki ”Kalakeiton lohkot suuria, perunakeiton pieniä”. Mistäs tuo viisaus on kotoisin, kysyi mummo. ”Kursseilta pa tietenkä”, vastasi Helena ylpeänä.

Alkukankeuden jälkeen toiminta kehittyi pitäjän muiden marttayhdistysten tapaan vilkkaaksi ja monipuoliseksi. Kokoontumiset

seudulla Vernitsan kansakoululla helatorstaina 1943. Sodan jälkeen toiminta jatkui Ikaalisissa, mutta työn jatkaminen osoittautui vaikeaksi, koska monet jäsenistä asuivat kaukana toisistaan. Niinpä vuonna 1948 tehtiin päätös yhdistyksen purkamisesta. Viimeisenä puheenjohtajana toimi *Hanna Musakka*.

Sortanlahteen oma yhdistys

Aluksi siis vernitsalaiset ja sortanlahtelaiset toimivat samassa marttayhdistyksessä. Toiminnan painopiste oli Vernitsalla, jonne oli Sortanlahdesta matkaa. Niinpä Sortanlahteen, joka oli väkirikas kylä, päätettiin 9.5.1928 perustaa oma marttayhdistys. Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Ida Peltola. Ensimmäisen vuoden lopussa jäsenmäärä oli 42. Ompeluseuratoiminta alkoi heti, samoin lasten kasvitarhakerho.

Sortanlahdellakin työn tulokset alkoivat pikkuhiljaa näkyä: kotien ympäristö kaunistui, kun saatiin ammattitaitoista ohjausta kasvi- ja puutarhahoidossa, ruokavalio sai vaihtelua, asuntojen siisteyttä ja terveydellistä puolta tehostettiin. Henkistä ravintoa tarjosivat ohjelmalliset tilaisuudet ja retket emäntäpäiville, maatalousnäytelyihin ja opintopäiville. Välillä toiminta oli hiljaisempaa, välillä vilkkaampaa. Kalustoa hankittiin joka vuosi lisää.

Ensimmäisellä evakkokaudella toiminta ei päässyt käyntiin, mutta kotiseudulle takaisin päästyä taruttiin taas innolla myös marttatyöhön. Toisessa evakkovaiheessa sortanlahtelaiset päätyivät ensin

Korpilahdelle. Siellä pidettiin kolmena vuonna yhdistyksen vuosikokous ja järjestettiin joitakin juhlia. Sitten toiminta siirtyi Ikaalisten silloiseen kauppalaan, jossa yhdistys vietti 20-vuotisjuhlaansa vuonna 1948. Puheenjohtajana oli tuolloin *Maria Immonen*.

Jäsenmäärä lisääntyi, kun monet vuonna 1948 toimintansa lopettaneet Vernitsan marttayhdistyksen Ikaalisissa asuvat jäsenet liittyivät Sortanlahden yhdistykseen. Näin Vernitsan ja Sortanlahden martat toimivat taas yhdessä kuten toiminnan alkuvuosina. Vuonna 1949 piiriliiton vuosikokouksessa Sortanlahden marttayhdistys sai pienten yhdistysten sarjassa II palkinnon jäsenmäärän kohoamisesta yli 80 prosentilla. Myös vuonna 1949 yhdistys sai II palkinnon piiriliiton yhdistystoimintakilpailun kolmannessa sarjassa.

Vuonna 1952 kalustoa oli seuraavasti: isot kangaspuut, loukutuskone, puutarharuisku, puutarhasakset, mehumylly, ruoka- ja kahviastioita sekä erilaisia liinoja.

1970-luvulle tullessa toiminta hiipui. Viimeinen Sortanlahden marttayhdistyksen kokous, josta on tehty pöytäkirja, on tammiukuulta 1975. Puheenjohtajana oli tuolloin *Vieno Hämmäläinen*.

Lähteet:

Wiika Impi, VPL Pyhäjärvi, kappale kannakselaisvaiheita, Turku 1950.
Vernitsan viljelyksiltä Sortanlahden kauppapaikkaan. Hämeenkyrö 2016.

Vernitsan Martat 1920 luvulla Terijoella. Takana vas. Iida Inkinen, Karoliina Satama, Selma Kuivalainen, Mari Inkinen, Loviisa Tenkanen, Aliina Ukkonen, Iida Pärssinen. Istumassa vas. Liisa Tenkanen, Josefina Musakka, Agneta Javanainen, Olga Anttonen, Hilma Humala, Impi Lappalainen, Anni Paussu. Istumassa edessä Anni Pitkänen ja Anna Pitkänen.

Kilpailukirjoitus vuodelta 1969

Martta 70-vuotiaassa järjestössään

Marttaliiton jäsenlehti Emäntälehti (nykyään nimeltään Martat) järjesti liiton 70-vuotisjuhlavuonna 1969 jäsenille kirjoituskilpailun aiheesta Martta 70-vuotiaassa järjestössään. Palkinnon saaneiden joukosta poimittiin kaksi, jotka eri tavoin valaisivat otsikkoa. ”Syntymäpäivämietteitä” kertoi, miten kauan mukana ollut martta on kokenut järjestön vaikutuksen itsessään ja ympäristössään ja toinen kirjoitus ”Martta nyky-yhteiskunnassa” esitti Marttaliitolle uusia toiveita ja tavoitteita. Pyhäjärveläisen *Anni Rajakallion* (o.s. Toiviainen) palkitun kirjoituksen ”Syntymäpäivämietteitä” lähetti lehtemme julkaistavaksi hänen tyttärensä *Lea Saarikoski* Jyväskylästä.

Syntymäpäivämietteitä

Sanotaan meidän syntyvän tähtien alla, tähtien merkeissä. Sinä, 70-vuotias, jota nyt ajattelen, olet syntynyt hankalien tähtien vaikutuspiirissä, kansallisesti ankeana aikana [1899]. Tunnen kohtalonyhteyttä kansasi. Sattuihan maailmantuloni pari vuosikymmentä Sinun tuloasi myöhemmin, idän taivaan ollessa mustien pilvien peitossa, tähtien silmiltä näkymättömissä. Näin ollen olet minulle hyvin läheinen, ystävä, isosisko.

Ajatellessani omaa puolivuosisataista elämäni huomaan Sinun olleen lähelläni kaikissa elämäni kohtaloissa, ihan lapsuudesta asti. Minulle on kerrottu, että jo silloin, kun minä vasta aloin ihmetellen aukoa silmiäni ja tehdä havaintoja ympärilläni tapahtuvasta, Sinä, aikuisikäni ehtinyt parikymmenvuotias olit auttamassa kansasisariaisi siellä, missä apua tarvittiin. Sotamarttana opastit tallukoiden ja pettuleivän valmistuksessa, kasvattelit ”kyökkikasveja”, ohjasit näiden valmistusta ruoaksi.

Kuin unessa näen Sinut oman äitini hahmossa, joka turvatakseen vastasyntyneen esikoisensa kuljettamisen suojaan sodan kauhuilta kantoi kaiken varalta pitkät maantiesuksensa tuvan seinää vasten pystyyn. Hiihtäen olisi lähdey matkaan, minä kontissa äitini selässä, jos niin olisi tarvittu. Muistan mummoni sairauden vuoksi paljon istuneen öitään keinutuolissa virstikirjaansa tai Berghin postillaa lukien. Hänkin oli martta, niitä Sinun ensimmäisiä työtovereitasi, vieden kodissaan myös Marian roolia.

Muistan Sinut varhaisimpien vuosieni ”joka kylän luutana”, joka ”kylvit ja kitkit peltosi laitaa”, pidit kursseja yhtenä, siivouit hautausmaat, tienvarret ja pihat perimmäisiä sopukoitaan myöten, et unohtanut saunoja, kellareita, et edes tuhkaa uuneissa, vaan kilpailutit meitä senkin talteenotossa. Hääräsit kaikkialla: kotona, pihapiirissä, kunnalliselämässä, seurakunnassa ja eduskunnassa.

Ja sitten, kun tähtien asento määräsi Rajan kansan jättämään kotinsa ja kotiseutunsa, olit Sinä matkaan auttamassa, tien varrella hoivaamassa, uusilla asuinsijoilla vastaanottamas-sa. Autoit heimoamme kotiutumaa uusiin oloihin, olit sillanrakentajana entisen ja uuden välillä. Päästessämme hetkeksi palaamaan menetetyksi luulluille kotitahvillemme olit silloinkin matkassa ensimmäisten joukossa, siivosit kotimme ympäristöineen ennenkuin väki päästettiin palaamaan, pystytit majasi kotiinpalaaavien ensi yöpymistä ja huoltamista varten. Uuden evakkotien alkaessa, millä tiellä heimmomme vieläkin vaeltaa, ehdit viime työnäsi ennen lähtöä juoksupöytä kotisi kauneimmat kukkaset rakkaittesi haudoille sen Jumalan hoitoon, joka huolehtii sateesta ja poudasta ja kaikesta luomakunnassaan.

Olet, isosisko, päässyt jo kunnioitettavaan ikään. Paljon olet ehtinyt vuosikymmenten aikana tehdä työtä: auttaa, neuvoa, hoivata, osallistua, sanalla sanoen levittää turvallisuuden tunnetta ympärillesi. Tästä kaikesta Sinua kiitän. Tehtäväsi jatkuu yhä. Yhä edelleen Sinua tarvitaan, Sinun elämäkokemustesi rikkautta ja uskollisuutta niille perusaatteille, jotka alusta lähtien olet toimintasi johtotähdiksi ottanut. Ne herättävät luottamusta ja vastakaikua nykyisessä levottomassa yhteiskunnassamme.

Me pikkusiskot olemme löytäneet Sinussa ystävän, johon voimme luottaa ja jonka läheisyydessä on hyvä olla ja elää.

Siunattu 70-vuotias!

Anni Rajakallio
Julkaistu Emäntälehdessä 1969.

Suvannon seudun kansanedustajista

□ Kauko Hinkkanen

Artikkeli on tiivistelmä Suvannon seudun sukututkimuspiirissä 25.1.2020 pidetystä esityksestä.

Aikajänne asian käsittelyssä on 1910-luvulta nykyajan kuitenkin siten, että 1960-luvulta eteenpäin on vain yksittäisiä tietoja käytettävissä, koska nuoremman polven kansanedustajien sukujuurista Suvannon seudun alueelta on vain rajallisesti julkista tietoa saatavissa. Jokaisen kansanedustajan kohdalla on tunnistettavissa, mihin yhteiskunnalliseen ajanjaksoon hänen työpanoksensa kohdistuivat. Huomaamme, että useat edustajat joutuivat hoitamaan tehtäviään Suomen ”kipupisteissä”.

Kokemuspohjaa kotipitäjästä

Kansanedustajaehdokkaan lähtökohdat olivat sekä ammatillisesti että yhteiskunnallisina toimijoina monimuotoiset. Kasvu kansanedustajaksi alkoi yleensä siitä, että he toimivat yhteiskunnallisina vaikuttajina paikallisesti ja sitten laajensivat luottamuksellista toimintaansa Karjalankannaksella. Näistä lähtökohdista heillä oli kansalaisten tuki ja omaehtoinen tahto ponnistaa eteenpäin valtakunnalliseksi vaikuttajaksi – kansanedustajiksi.

Kansanedustajien ammattijakauma oli mielenkiintoinen. Aineistoon sisältyvästä 23 henkilöstä maanviljelijätaustaisia oli 10 ja opettajataustaisia, joko kansakoulunopettajia, fil. kandidaatteja tai maistereita, myös 10 henkilöä. Heidän joukossaan oli jo tuolloin yksi filosofian tohtori. Pappeja oli kolme.

Maatalousyrittäjä ammattitautustana ymmärtää, kun ottaa huomioon 1900-luvun ensimmäisen puoliskon elinkeino-

rakenteen. Toisaalta myös tuossa ajassa opetus oli arvossaan. Opettajilla oli oman ammattitautustansa takia laaja paikallinen yhteistoimintaverkosto, joka teki mahdolliseksi sen, että heidät koettiin päteviksi ja luotettaviksi henkilöiksi kansanedustajan tehtäviin.

Merkille pantavaa on myös se, että kaksi papiston edustajista, **Gustaf Arokallio** ja **Oskari Vuorivirta**, olivat jo autonoman aikana yhteiskunnallisina vaikuttajina Suomen senaatissa.

Valiokunnissa vaikutettiin

Eduskunnassa valiokuntien työhön osallistuminen on tärkeä. Tässä suhteessa Suvannon seudun kansanedustajilla oli merkittävä rooli, kun he perehtyivät kulloinkin ajankohtaisiin valtakunnallisiin ja ennen kaikkea Karjalankannakselle tärkeisiin asioihin.

Erilaisia toimielinjäsenyyksiä ja tehtäviä oli tarkastelun alaisena ajanjaksona noin 30. Lukumäärältään eniten valiokuntajäsenyyksiä oli seuraavasti: suuri valiokunta (10), sivistysvaliokunta (9), perustusvaliokunta (7), talousvaliokunta (7), puolustusvaliokunta (6) ja valtiovainvaliokunta (6).

Kun yksittäisen kansanedustajan osallistumista valiokuntatyöhön tarkastelee heidän osaamistansa ja ammattitautustansa vasten, on huomattava, että edustajan elämäkokemus oli otettu kiitettävästi huomioon. Esimerkkinä mainitakoon opettajat ja papisto sivistysvaliokunnissa.

Myös yhteiskunnassa ajankohtainen tilanne näkyi valiokuntajäsenyydessä. Suvannon seudulta istui jäsen rautatievaliokunnassa 1910-luvulla, kun Hiitola–Raasuli-rata oli suunnitteluvaiheessa. Samoin tullivaliokunnassa istui jäsen silloin, kun rajalla oli rauhatonta.

Paikallista tietoa ja kokemusta tarvittiin vapaussodan jälkihoidossa.

Mukana murroksissa

Kansanedustajan työsrakkaa voidaan tarkastella myös sitä taustaa vasten, mihin yhteiskunnalliseen ajankohtaan hänen edustajakautensa sijoittuu. Peräti seitsemän valtiopäivämiestä on aloittanut työnsä autonomian kaudella, ensimmäiset jo routavuosien aikana. Kansanedustajien aikakausi alkoi vasta itsenäistymisen jälkeen.

Suomen itsenäistymisen, vapaussota ja sen jälkihoito 1920-luvulla vaikuttivat siihen, että Suvannon seudulta tarvittiin kuuden kansanedustajan iskujoukko hoitamaan maamme asioita. Tämän jälkeen 1930-luvulla, aluksi pula-aikana, eduskunnassa oli vain kaksi edustajaa. Merkille pantavaa on, että talvi- ja jatkosodan aikana ainoastaan **Matti Pärssinen** edusti Suvannon seutua.

Jälleenrakennuskaudella vuodesta 1945 lähtien 1950-luvun loppupuoliskolle Suvannon seutu oli edustettuna viiden kansanedustajan voimin. Edustajien määrä alkoi vähentyä 1960-luvulla, sukupolven vaihdos käynnistyi ja samalla julkisten tietojen saatavuus nuoremmista juuriltaan Suvannon seudun kansanedustajista hämärtyi.

Kansanedustajan osaaminen, elämäkokemus ja toiminta paikallis- ja alueatasolla oli pohjana hänen asettuessaan ehdokkaaksi kansanedustajan tehtävään, jonka kesto oli rajallinen. Mitä tämän jälkeen? Miten paluu ”kansan syvien rivien” pariin tapahtui? Ansioluetteloista voimme havaita, että paluu tapahtui pääsääntöisesti hyvällä tavalla. Nyt henkilöllä oli aiemman elämäkokemuksen lisäksi vankka ja

laaja yhteiskunnallinen tietopohja valmistautuessaan uusiin haasteisiin. Hän asettui joko oman alansa syventäviin tai laajentaviin tehtäviin, eräät jopa kokonaan toiselle toimialalle.

Kansanedustajien työsrakka on muuttunut vuosi-

kymmenien saatossa suhteessa 1910-lukuun. Asia määrä on lisääntynyt, vaikeusaste kasvanut, työ tullut monimuotoisemmaksi ja kansainväliseksi. Samaan aikaan tapahtui toinen muutos: päätöksentekoon tarvittava

valmistelu-aika lyheni merkittävästi – jopa puolittui tietyin aikavälein. Ei voi välttyä kysymykseltä, että toimiiko tämän päivän kansanedustaja alati kiihdyvässä oravanpyörässä.

Lähde: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat>

Edustajan kausi	Nimi	Puolue	Juuret pitäjässä
1894 –	Arokallio Gustaf	Pappissääty	
1904 – 1905	Arokallio Gustaf	Pappissääty	
22.5.1907 – 31.5.1909	Arokallio Gustaf	Nuor. suom.	(Sakkola)
1.6.1909 – 31.1.1911	Kaasalainen Antti	Nuor. suom.	Pyhäjärvi
1.6.1909 – 28.2.1910	Nuora Aapo	Nuor. suom.	Rautu
1.3.1910 – 31.3.1919	Arokallio Gustaf	Kans. Kok.	(Sakkola)
1.3.1910 – 1.2.1914	Oranen Esko	Maalaisl.	(Pyhäjärvi)
1.3.1910 – 31.1.1911	Vuorivirta Oskari	Suom. puol.	(Pyhäjärvi/ Sakkola)
1.2.1911 – 1.2.1914	Nuora Aapo	Nuor. suom.	Rautu
2.2.1914 – 4.9.1922	Kokko Juho	Maalaisl.	Rautu
1.11.1917 – 4.9.1922	Vuokoski Kaarlo	Kansanpuol.	(Sakkola)
1.4.1919 – 4.9.1922	Valkonen Matti	Kans. edist.	Rautu/Sakkola
12.10.1920 – 4.9.1922	Toiviainen Juhana	Kans. edist.	Pyhäjärvi
5.9.1922 – 31.7.1929	Kuisma Antti	Maalaisl.	Sakkola
5.9.1922 – 30.4.1924	Nuora Aapo	Kans. Kok.	Rautu
1.5.1924 – 1.9.1927	Valkama Hannes	Kans. edist.	(Vuoksela)
1.5.1924 – 1.9.1927	Vuokoski Kaarlo	Kans. edist.	(Sakkola)
21.10.1930 – 31.8.1933	Kuisma Antti	Maalaisl.	Sakkola
1.9.1933 – 31.8.1939	Kaasalainen Väinö	Maalaisl.	Pyhäjärvi
15.11.1935 – 31.8.1936	Kuisma Antti	Maalaisl.	Sakkola
1.9.1939 – 21.7.1948	Pärssinen Matti	Maalaisl.	Pyhäjärvi
6.4.1945 – 20.7.1951	Pusa Eeno	Sosialidem.	Pyhäjärvi
6.4.1945 – 28.3.1954	Virkki Helena	Kans. Kok.	Vuoksela
22.7.1948 – 20.7.1951	Pusa Jalmar	Kans. Kok.	Pyhäjärvi
21.7.1951 – 21.1.1972	Kaasalainen Nestori	Keskusta	Pyhäjärvi
21.7.1951 – 14.4.1955	Kaasalainen Väinö	Maalaisl.	Pyhäjärvi
11.2.1955 – 21.7.1958	Pusa Eeno	Sosialidem.	Pyhäjärvi
20.10.1961 – 19.2.1962	Pusa Eeno	Sosialidem.	Pyhäjärvi
20.2.1962 – 25.3.1983	Koppanen Esko	Kans. Kok.	Sakkola
23.3.1970 – 21.1.1972	Heino-Vesihäisi Maija	Kans. Kok.	Rautu
23.3.1970 – 26.9.1975	Suokas Viljo	Skyhten.p.	Metsäpirtti
26.3.1983 – 21.3.1991	Hilpelä Liisa	Kans. Kok. S	akkola
19.3.2003 –	Kaikkonen Antti	Keskusta	Pyhäjärvi
22.4.2015 – 16.4.2019	Hakanen Pertti	Keskusta	Pyhäjärvi

Taulukko esittää Suvannon seudun kansanedustajat edustajakauden alusta ajanluvun mukaisessa järjestyksessä. Sulkuihin merkityt pitäjät osoittavat, että henkilö on jossain elinkaarensa vaiheessa toiminut kyseisessä pitäjässä, mutta hän ei ole ”juuriltaan” pitäjistä lähtöisin.

Vierailulla Eduskunnan Karjala-kerhossa

□ Kirsti Naskali

Viitisenkymmentä karjalaisen säätiöiden, liittojen, piirien sekä suku- ja pitäjäläisyyden edustajaa oli Eduskunnan Karjalakerhon vieraana 18.2.2020. Kutsun vierailulle oli esittänyt kerhon puheenjohtaja kansanedustaja **Sanni Grahn-Laasonen**. Tilaisuuden tavoitteena oli kertoa yhteistyötä karjalaisen toimijoiden kanssa. Vpl. Pyhäjärvi-Säätiöstä mukana olivat hallituksen puheenjohtaja **Pertti Ha-**

kanen ja säätiön asiamies **Kirsti Naskali**.

Eduskunnan Karjalakerhossa on 32 jäsentä, sekä kansanedustajia että Eduskunnan henkilökuntaa. Kerhon tavoitteena on edistää menetetyt Karjalan tuntemusta kansanedustajien ja eduskunnan henkilökunnan keskuudessa.

Tilaisuudessa keskusteltiin mm. nuorten innostamisesta karjalaisuuteen, DNA-sukututkimuksesta, Lahteen suunnitellusta Evakkopatsaasta. Evakkolapset ry edustajat ovat

tehneet evakkojen liputuspäivästä aloitteen, joka ei valitettavasti ole edennyt. Nyt he luovuttivat tuon esityksen tiedoksi Karjalakerhon puheenjohtajalle. Tämän vierailun jälkeen Eduskunnan Karjalakerhon seitsemän kansanedustajajäsentä on tehnyt hallitukselle kirjallisen kysymyksen evakkojen oman liputuspäivän säätämiseksi Suomeen.

Karjalaisen Nuorisoliiton edustajat lahjoittivat Grahn-Laasoselle lautapelin.

Osaatko sinä kertoa lisää?

Koska nuorempien polvien kansanedustajien juurista on vaikeaa saada tietoa, voi esitys tältä osin olla vajavainen. Toivotaan lukijoiden antavan lisätietoja ja täydentävän koostetta alueemme kansanedustajista.

Yhteydenotot: Kauko Hinkkanen, puh. 0400 483 993 tai kauko.hinkkanen@elisanet.fi

Muistoja virpomisesta

Porsaanmäellä, Noltermaassa ja Jaamassa

Mie muista ko mie oli iha pien, äit ko tul läävält ni hää tullessaa ol alakaivo luont tuont virpovitsat. Siin ol kaks- ja kolmhaarasii. Hää ol varant mone värisei reppipaperrullii ja sano jot nyt käyvää virpovitsoi tekemää. Miul annettii sakset kättie ja vakkoitettii, älä tolhi sormiloijais, älä lähe sakset kääs juoksemaa ja katso jos pienet lapset tulluot, jot et töki heitä saksil.

Mie leikkasi sellase 6-7 senttise pitkä nauha rullast poikittai, sit pit leikata sellasii puol senttisii kapijoi heltoit, mitkä jäivät toisest reunast kii. Toisie taas ei tehty heltoit, sormel väättii sellasii ryngkylöi. Äit alko käärii vitsa ympäril, sit tehti rusetilloi ja sellasii pitkii heltoit, mitkä pantii oksa päähä. Kyll hää kymmekunta vitsaa tek. Mie sai itse valita ketä virvoi milläki vitsal. Miu kummillei mie valitsi ain kaikkei sorja vitsa.

Lauvantakaamun aikasi

Lauvantakaamun mummo nyk aikasie yllää ja sano: "Nous virpomaa, nous virpomaa!" Sil sekunnil ollit unet pois silmist, ensi virvoi mummoi ja äijäi, äitii ja issäi ja settäi, hää ol ja miu kummii.

Sit kiireest pyhävaattiet pääl. Miehet läksit metsätöihe ja mie sai ries kyyvi tättii luoks. Hää ol miu pökstättii, niiko mummo sano tätä tytärtääs, miu issäi siskuo. Tää tät ol miu kirjotuskummii.

Voi ko se ol mukava keväätaamun siin ries istuu virpovitsat sylis. Ol vähä nii ko jännitystäki, jot mitä saap palkaks. Tätilläi ja häne

miehellää ol paljo kummilapsii ja miehepuole sukulaisii, heil ol jo vitsoi vaik kui paljo. Hyö antoit ristlapsillie kympi ja muil viitose. Mieki sai viitose, ko tät ei olt miu sylkummi.

Vähä aikaa ko ol istunt ja syönt pyörijä pulla, mie läksi äitii kottii, matkaa ol kolmise kilometrii. Mummo ol vakkoitant, jot maantiest älä lähe ylitse enne ko uot katsont kummalki puolel, jot tulluoks hevosii.

Jaama tiel ko näät hevose tuleva, ni mää hankie, seiso siin nii kauva ko hevone männyö sivuitse. Ja joka ihmisel, tul hää jalkasii tai hevosel, o niijattava sorjast ja sanottava hyvä päivää. Ain män matka hyväst ja tei just nii ko mummo käsk.

Ristittyö uotelii

Jaamas minnuu ol uotelu. Tättii sano, jot hää käi monta kertaa katsomas, jot eiks ristittyö jo näy. Ensiks mie virvoi hänet, sit mummoi ja äijäi, enot ja vissii nuoremmat tättii. Kummii män kammarihhe ja toi miul lenink kankaa ja sano jot saat olla pääsiäisie ast, ni hää ompe-luo leninki

valmiiks. Taisi saaha olla Jaamas joka vuos pääsiäise aja koulu alkamissie ast.

Enne vanhaa etupääs lapset virpoit, miuki mummollai ol paljo ristyttölöi, mie muista jot viis asu likkiel. Ainaki jokkuu käi virpomas mammajaas, nii ko hyö ain miu mummojai sannoit, iha miehellää mämnessie ast. Mökimummot käivät naapurkylisii, aamul aikasie lähettie, ko hank viel kanto. Ko mäntii tuppaa, sanottii päivää ja alettii virpuo sitä kuka ol kenneki mielest tärkeiä, kummi tietyst ja sit talo emäntä.

Lukuloi ol monelaisii, enite luvettu tais olla:

Virpoi varpoi vitsat käyvät, tuorieks tervieks tulevaks vuuveks!

Tai:

Virpoi varpoi vitsat siul, kanat ko munniit, ni munat miul!

Tai:

Mie se virvo viina iest, raha iest rapsuttele, muna iest muksuttele. Hein ajaks saunaa, kaks lasta kaulaa. Kui monta urpaa, nii monta uuhta, kui monta varpaa, nii monta vasikkaa. Kui monta oksaa, nii monta vuonaa. Isännäl ikä pitkä, emännäl perä levijä, tyttärel punast posket, pojil koko perintö!

Vitsat laitettii taltie, jos ol seinäs hirret, ni sänky luoks rakosie tai akkuna vuorlauva välili. Saivat olla esil mont kuukautta, ainaki miu mummollai, enne ko työns liittaa.

Palka sai paikall, ainaki mei puoles. Mummoloi ja köyhil lapsil annettii piirakkoi ja pyörijä pulla, se ol miu lapsuoves hyvi harvinaist.

Toini Pelkonen

o.s. Vesikko, s. 1919 Porsaanmäellä, vastasi tällä kirjoituksellaan vuonna 1990 karjalaisen perinteen työryhmän kyselyyn karjalaisesta vuotuisperinteestä.

Virpomavitsat Kansallismuseon kokoelmista, vasen Sortavalan maalaiskunnasta. (nb.fi ja museon facebook-sivu)

Kalamajan, Montruan ja Kalamajan jakokunta on taltioitu

Tarinakivillä-kotiseututeokseen

Kalamajan, Montruan, ja Pöyhölän jakokunnan kotiseututeos *Tarinakivillä* julkaistiin vuonna 1997. Se tallensi jakokunnan alueen 103 talon historiaa ja muistoja elämästä kotikylillä. Asukkaita jakokunnan taloissa oli 330–350 henkeä.

Sotien jälkeen kalamajalaiset sijoitettiin Karkkuun, montrualaiset Keikyään ja pöyhöläläiset Suoniemelle. Jakokunta kokosi muistitietoa kyläkartan muotoon jo vuonna 1962, noin 30 vuotta ennen yleistä, karjalaisten kyläkartojen tallennustyön alkamista. Kyläkirjahanke käynnistettiin kesällä 1994 ja se valmistui nopeasti jo ennen kuin kolme vuotta ehti kulua.

Seutukunnan ukot kokoontuivat Montruan ja Kalamajan tienristiin tarinakiville vaihtamaan kuulumiset ja uutiset, siellä annettiin ja saatiin vertaistukea ja siellä jutuista hioutui muhevimmat tarinat. Asioita ja tapahtumia koristeltiin huumorin reunuksella. Yhteinen hetki hitsasi kiinni naapureihin, sukuun, ystäviin. Kirja antaa lukijalle eteen tarinan toisensa jälkeen ja ne viihdyttävät tai koskettavat - ovat arvokas pala menneitä maailmaa ja elämänmuotoa, ne kunnioittavat menneitä sukupolvia, eivätkä anna juurtemme unohtua. Jakokunnan lisäksi kirjassa käsitellään asemansuutua.

Jakokunnan asukkaiden yhteydenpidon todettiin kirjan julkaisutilaisuudessa vuonna 1997 jatkuneen sekä toisessa että kolmannessa polvessakin. Yhteyttä on vahvistanut ja pitänyt yllä säännölliset vuotuiset kokoontumiset kesäisin, aluksi Keikyässä ja sittemmin eri puolilla Suomea, myös entisillä kotikunnilla Pyhäjärvellä ja kerran Skännessä Ruotsissa.

Jatkuuko perinne edelleen? Yhdistävätkö yhteiset, pyhäjärveläiset juuret ja kotiseutuhistoria myös neljännen ja viidennen polven nuoria? – siitä oli tarkoitus keskustella ja päättää maaliskuun kokoontumisessa 29.3. Sastamalassa. Tilaisuus peruttiin koronatilanteen vuoksi ja siirretään tapahtumaan myöhemmin ilmoitettavana aikana.

Tarinakivillä-kirjaa on saatavilla Pertti Pohjalaiselta: pohjolainen.pertti@gmail.com tai puh. 050 400 0171

Karjalaiset kesäjuhlat ja muut tilaisuudet peruttiin

Karjalan Liiton hallitus päätti 13.3.2020 pidetyssä kokouksessaan yksimielisesti, että tämän vuoden Karjalaiset kesäjuhlat perutaan koronavirusepidemian takia. Kesäjuhlat oli sovittu pidettäväksi Helsingissä 12.-14.6.2020, ja ne olisivat olleet Karjalan Liiton 80-vuotisjuhluvoden päätapahtuma. Seuraavat Karjalaiset kesäjuhlat järjestetään Raumalla 18.-20.6.2021.

Karjalan Liiton liittovaltuuston kokous 28.3. ja liittokokous 25.4. siirretään myöhempään ajankohtaan.

Karjalan Liiton toiminta jatkuu vakaana. Sääntömääräiset kokoukset kutsutaan koolle välittömästi, kun epidemiatilanne sen sallii.

Karjalan Liitto perui jo edeltävänä päivänä valtioneuvoston ohjeita noudattaen toistaiseksi kaikki yleisötilaisuudet alkaen Mikkelissä järjestettävän talvisodan päättymisen muistotilaisuudesta 13.3. ja ekumeeniset hengelliset päivät virusepidemian leviämisen ehkäisemiseksi.

Liitto suositteli, että piirit ja jäsenyhteisöt noudattavat viranomaisohjeita sekä liittomme linjausta omien tapahtumiensa järjestämisissä.

Liiton henkilökunta tekee viranomaisten suosituksesta ja ennakkoiden etätöitä. Karjalan Liiton toiminta jatkuu muilta osin normaalisti. Henkilökunta on tavoitettavissa puhelimitse ja sähköpostitse. Toistaiseksi SieMie-puoti on suljettu, mutta verkkokauppa toimii entiseen tapaan.

Seuraa Liiton tiedotteita verkkosivuilla, sosiaalisessa mediassa ja uutiskirjeissä sekä oman piirin ja seuran viestintää.

Suvannon Seudun pitäjäyhteisöjen edustajat kokoontuivat Kauniaisii helmikuun alussa. Eturivissä vasemmalta: Leena Oikarinen Käkisalmen rouvasväen yhdistyksestä, Kirsti Naskali Vpl. Pyhäjärvi-Säätiöstä, Mervi Äikäs Sakkola-Säätiöstä, Maikki Husman ja Tarja Seuranen Sakkola-seurasta ja Matti Takala Pääkaupunkiseudun räisäläisistä. Takarivissä vasemmalta: Taisto Virkki Vuoksela-Seurasta, Erkki Heiskanen Käkisalmi-säätiöstä, Tea Itkonen, Edwin Naskali, Aila Alanen Sakkola-Säätiöstä, Esko Pulakka Vpl. Pyhäjärvi-Säätiöstä, Seppo Komonen Vuoksela-Seurasta, Hannu Paukku ja Antti Hynnä Sakkola-Säätiöstä ja Pauli Tuohioja, Kalevi Hyytiä sekä Matti Orava Metsäpirtti Seurasta. Kokouksessa puhetta johti Metsäpirtti Seuran tuore puheenjohtaja Pauli Tuohioja.

Sisarusten evakkoretki jatkui rauhan kynnyksellä

□ Riitta Hirvonen

Joulukuun numerosta saimme lukea *Kerttu Rädyn* ja sisarensa *Mertta Korhosen* evakkoretkestä, joka ensin suuntautui Väinö Rädyn kotitaloon Jaakkiman Metsämliin. Kerttu Rätyn alunperin muisteli Vpl. Pyhäjärvi -lehdessä keväällä 1983 heidän ensimmäisen evakkoretken tapahtumia syksyllä 1939. Kertomus jatkuu.

Ristiäiset loppiaisena

"Tapahtumat sitten seurasivat toisiaan. Lapset temmelsivät huolettomina. Joulua vietettiin niin kuin muissakin evakkoperheissä, haikeissa ja surullisissa mietteissä.

Loppiaisena oli sitten ristiäisten vuoro Suoma-tädin luona. Isä-Väinö oli saanut tiedon pojan syntymästä ja ristiäisistä. Häntä odotettiin kovasti. Pappi ja muutamat sukulaiset olivat jo paikalla, mutta isä-Väinöä ei näkynyt. Viime hetkellä vilahti sotilaslakki ikkunan ohitse. Sieltä saapui väsynyt, kovin kalpea isä. Se oli riemullinen hetki, ei siinä sanoja tarvittu. Hän ehti kastetilaisuuteen. Ei ehtinyt kuitenkaan viipyä kauan. Hänen matkansa oli vienyt neljä vuorokautta veturin päällä matkustaessa ja oli ollut kylmä matka niin sisäisesti kuin ulkoisesti." Tuomo-pojan kummeina olivat *Suoma* ja *Uno Rätty* sekä *Tyyne* ja *Juhani Rätty*.

"Pikku Tuomomme katsoi kirkkain silmin ympärilleen ikään kuin tajuten, että jotakin harrasta on tekeillä. Perhejuhlamme oli liikuttava senkin takia, että tykit jyskivät ulkona sotaa – rauhattomuutta. Mutta hetki kallis jäi rakkaaseen muistoon meille."

Jo ristiäispäivänä oli Väinö Rädyn palattava sotapalvelukseen. "Lähdin mieheni veljen kanssa hevosella saattamaan miestäni autolle kahdeksan kilometrin päähän. Juuri kun pääsimme tienristeykseen, tulla tupsahti suuri punainen kone ja luulimme viime hetkemme tulleen. Paikka oli ihan aukea. Sieltä koneesta tiputettiin muonapaketteja. Ne tulivat väärään osoitteeseen. Oli pa helpotus."

Taas evakkoon

"Elämä jatkui sodan varjossa. Iltaisin tulenloimit näkyivät rajalta. Kuului jatkuva pommituskumu. Taistelut olivat käynnissä. Maaliskuun 13. päivänä tuli lopulta rauha. Edellisenä iltana annettiin määräys hankkia hevonen ja lähteä pakoon. Suojeluskuntalainen tuli ilmoittamaan pieneen mökkiimme

Kerttu Rätty lapsineen 1950-luvulla. Vasemmalta: Tuomo, s. joulukuussa 1939 Jaakkimassa, Veikko, s.1939 Vpl. Pyhäjärvellä (k.1997), Leena s.1934 Vpl. Pyhäjärvellä (k.2019) sekä Tuula s.1946 Helsingissä.

jo lasten nukkuessa, että on lähdeävä kolmen tunnin kuluttua. Itse oli hankittava hevonen.

Pakkanen oli kova, tiet olivat tukossa. Sisareni oli pessyt lasten villasukat ja minä olin purkanut ison villatakkini ja kastellut langat. Lapsilla ei siis ollut sukkaa eikä minulla villatakkia. Olin lähtenyt syksyllä ulsterissa, eikä ollut lämmintä päälle. Lähdin etsimään hevosta. Parin kilometrin päässä oli mieheni sukulaistalo. Sinne laahasin. Mieheni sukulaisilla olivat jo reet täynnä ja hevoset viety yhtä lukuun ottamatta. Kun pyysin hevosta, sanoi sukulaismies: kun mie en lähe mihinkään.

Mutta siihen tuli naapurin seppä *Väinö Laitinen* ja kuuli tuon vastauksen, sanoi: Kun sie lähet, joudut sota-oikeuteen, jos et lähe! Seppäkin oli etsimässä perheelleen kyytiä, mutta minä ehäitin ennen. Sepällä oli peräti kahdeksan lasta."

Pitkä heinäreki ilman laitoja oli sisarusten kulkuvälina, kun he keskivöllä lähtivät matkaan lapsineen (neljä lasta ja 3kk ikäinen vauva). Vasta aamuhämärissä nähtiin, miten pitkiä

olivat hevosjonot. Aukealla maastotiellä yllätti matalla lentäneet punaiset koneet, jotka eivät kuitenkaan heitä pommittaneet.

Aamupäivällä, monen kymmenen kilometrin jälkeen, he saapuivat Uukuniemeen Ristilahden koululle, jossa oli jo paljon väkeä, myös Kertun anoppi. Lapset olivat itkuisia ja sairalloisia. Onneksi koulun opettaja *Aune Salama* oli tuttu. Hän vei sisarukset omalle puolelleen, jossa he saivat parempaa huolenpitoa. "Opettaja Salaman perhe teki meille laupeudentyön hyvällä hetkellä."

Ristilahden koululla 13. päivänä maaliskuuta kuultiin, että rauha on tehty. Ikävä uutinen oli se, että Jaakkima jäi vihollisen alueeksi, samoin koko Sortavalan ympäristö. "Me itkimme kaikki. Tuntui kuin elämä olisi liukunut kokonaan pois. Mieheni koko suku joutui jättämään kotinsa niin kuin muutkin ihmiset."

Hullunrohkea käynti Jaakkimassa

Kerttu Rädylle tuli pakkomielellä päästä hakemaan tavaroita Jaakkimasta,

vaikka se ei ollut luvallista. Hän sai hevosen ja reen. Kertun käly oli vielä paikalla, koska vain lapsiperheet lähtivät yönselkään. Nimismies miehineen kävi tarkastamassa joka talon, sillä ketään ei jätetty. Kerttu ei saanut tavaroi- taan sukulaisten rekeen. Maaliskuun 15. päivänä ilmoitettiin, että linja-autot hakevat ihmisiä joka päivä. Kerttu ja kälynsä mieltivät vielä omaa lähtöään, kun tuli tieto, että Sortavalaan oli tullut vieraita."

"Se oli ihmeellinen tapaus, että Lenni-veljeni oli määrätty Rantasalmelle autoineen komennukselle. Auto oli maastomaalattu Opel Kapitan. Hän ilmestyi illalla siskojaan etsimään ja hakemaan pois luovuteltua alueelta. Hänellä oli makea tuliainen: suklaalaatikko. Veljeni vei sitten tavaroitamme, myös anopin ompelukoneen. Hän lupasi tulla hakemaan meidät seuraavana päivänä.

Koko seuraavan päivän odottelimme. Klo 16 kälyni tuli sanomaan, että nyt lähtee viimeinen auto, jolla on lähdeävä. Olin vetämässä ulsteria päälleni, kun huomasin ikkunasta

Mertta ja Emil Korhonen evakkomatalla kuolleen poikansa Timon haudalla Multialla.

Väinö Rätty valittiin Kahvenitsan koulun ensimmäiseksi opettajaksi 1932.

Emil Korhosen 80-vuotispäivänä hänen ja Mertan vieressä Siina, Jussi ja Anselmi Hirvonen sekä Jouni Korhonen. Takana Juho, Samppa, Riitta, Kalevi ja Suvi Korhonen. Kuvan otti Annu Korhonen.

veljeni auton ilmestyvän. Hän tuli kuin tulikin viimeisellä pelon hetkellä, ja sitten Kertunpäivän aamuna 17.3. lähdimme lopullisesti. Lunta oli paljon, oli turvatonta. Veljeni puikkelehti linja-autojen välissä. Kerran linja-auto peruutti kylkeemme, mutta pääsimme jatkamaan matkaa. Vauvan maitopullo oli särkynyt. Tuomoa ruokittiin vain sokerivedellä. Savonlinnan apteekista saatiin maitoa. Sieltä Lenni-veli osti myös ammeen vauvalle."

Mihin matka jatkuu?

Lenni-veli oli hommannut sisarilleen asunnon Rantasalmen Parkumäeltä Korholan kartanosta, jossa majoituttiin isoon väentupaan. Talonväki oli ystävällistä. Siellä oli seitsemän muuta evakkoperhettä. Oli lutikoita. Niitä yritettiin 'metsästää' yöllä, jotta lapset säästyisivät puremilta.

Kartanoon majoitettiin myös perääntymisvaiheessa olevia sotilaita. Sotilaat tiesivät kertoa, että heidän miehensä olivat saapuneet Savonlinnan kylpylään sijoitettuun esikuntaan. Se

oli rauhoittava tieto. Kertun anoppikin löytyi 10 kilometrin päästä. Vasta toukokuun alussa sisarusten tiet erkanivat. Kerttu perheineen lähti vanhempiensa luokse Helsinkiin, kun Väinö vapautui sotapalveluksesta 7.5. Mertta lähti poikien kanssa Nurmekseen isäni *Emil Korhosen* kotiin.

Jatkosodan aika - paluu Pyhäjärvelle

Vanhempani määrättiin syksyllä 1940 opettajiksi Sotkamon Sipisten ja Heinämäen kouluille. Heinäkuussa 1941 isäni sai kutsun palvelukseen 1./JR 52:en. Vanhemmilleni oli löydetty uusi koulupaikka Urjalasta Tourunkulman koululta lukukaudeksi 1941-1942. Äiti lähti sinne poikien kanssa ja hoiti myös isän virkaa.

Isäni oli syntynyt 1901, joten hänet vapautettiin Rukajärvellä armeijan palveluksesta joulukuussa 1941. Maaliskuussa 1942 hänet kutsuttiin aloittamaan koulunpitoa Pyhäkylässä. Äiti hoiti kevätlukukauden loppuun Urjalassa. Kesällä hänkin poikien kanssa muutti Pyhäkylään. Evakkoperheet yrittivät sopeutua uuteen tilanteeseen: kotiseudun jälleenrakentamiseen ja arkipäivän elämään.

Mertta Korhonen muisteli: "Aluksi asuimme uudella koululla opettaja Jormakan asunnossa. Jormakalle järjestyi huone pappilasta. Vanha koulu oli vankileirinä. Uudella koululla kävi Veikoksi kutsuttu vanki puita pilkkomassa. Hän pyysi kerran kalanperkuuta, kun olin pihalla perkaamassa, mutta vartija tuli ja löi häntä pahasti. Esikuntaa asui koululla. Vankileiri siirtyi pois kesän aikana ja vanha koulu remontoitiin kouluksi ja mekin muutimme sinne. Poikia hoiti jonkun aikaa leskirouva, joka oli suuren talon emäntä naapurikylästä."

Elokuussa 1943 syntyi kolmas poika Timo Sakari. Syksyllä häntä tuli hoitamaan vanha meijerikkö, joka lähti muutaman kuukauden kuluttua. Poikien hoitajina toimivat myös *Helmi Luukkanen* ja *Venla Pusa*.

Rädtyt palaavat Kahvenitsaan

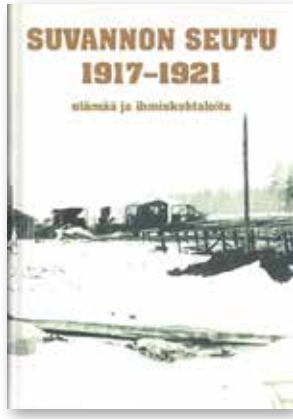
Väinö Rätty sai opettajan paikan Kouvolasta jatkokoulun kauppalinjalta syksyllä 1940. Perhe asui Kertun serkkujen Yrjölän sisarusten talossa. Perhe ehti kotiutua Kouvolaan niin hyvin, että alkoivat rakentaa omaa taloa, vaikka koti-ikävä Kahvenitsaan vaivasi.

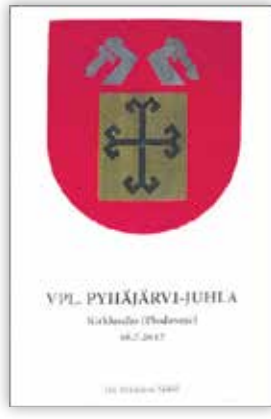
Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön kirjoja ja tuotteita:

Pyhäjärvi-kirja
Reino O. Kukko, Kaarle Viika,
1989, 350 s. Hinta 25 €
Kirja kertoo pitäjämme historiaa sanoin ja kuvin. Sisältää myös muresanaston selityksineen.

Suvannon seutu 1917-1921, elämää ja ihmiskohtaloita
Suvannon seudun paikallishistorian työryhmä, 2015
336 s. Hinta 40 €

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön 70-vuotisjuhla Kirkkoaholla
DVD-tallenne, kesto noin 1,5 tuntia. Hinta 20 €

Laatokan kevät
Markku Heikkilä
Matkakirja Laatokan ympäri
Hinta 15 €

Matkan varrelta
Hilja Matikainen, runoja
Hinta 20 €

Vpl. Pyhäjärvi pöytästandaari
Suunnittelu Kaarle Viika,
1963. Hinta 42 €

Vpl. Pyhäjärvi isännän viiri
Suunnittelu Kaarle Viika,
1992. Koot ja hinnat:
45 x 300 cm, 6-7 m:n tankoon. 80 €
45 x 400 cm, 8-9 m:n tankoon. 90 €
55 x 400 cm, 10 m ja korkeampaan tankoon. 95 €

Tilaukset ja lisätiedot:
Kirsti Naskali.
puh. 040 719 2692 tai
saatio@vplpyhajarvi.fi
Postittaessa lähetyksiin
lisätään postituskulut.

Taphtumia

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön hallintoneuvoston

Kokous, joka oli kutsuttu koolle 21.3.2020, on virusepidemian vuoksi peruttu ja siirretty pidettäväksi myöhemmin, kun olosuhteet jälleen mahdollistavat kokoontumiset.

Montruan-Pöhlön-Kalamajan jakokunta

Kokoontumisemme Ellivuori Resortissa 29.3.2020 perutaan koronavirusepidemian vuoksi. Tilaisuus siirretään myöhempään ajankohtaan, josta ilmoitetaan erikseen.
Jakokunta

Lahden seudun Vpl Pyhäjärvi-kerho

Huhtikuun kokous pidetään torstaina **2.4. klo 13** alkaen Ravintola Wanhassa Herrassa, Laaksokatu 17. Evakkopatsas- ja matka-asiaa. Tervetuloa!

Vpl. Pyhäjärvi-seura ry.

Sääntömääräinen kevätkokous su 5.4. Karjala-talolla peruutetaan. Toivon mukaan kokous voidaan pitää vielä toukokuussa. Uusi kokousaika seuraavassa lehdessä.

Tampereen Seudun Vpl. Pyhäjärvi-kerho

Tarinatuokio maanantaina 6.4. ja retki 11.6. perutaan. Toiminta jatkuu syyskuussa.

Suvannon seudun sukututkimuspiiri

Kokous 18.4. on peruttu. Seuraava kokous on la 19.9. klo 14-17 Helsingissä Karjalatalon Yläsalissa Vuokselan järjestämänä.

Vpl. Pyhäkylä-Seura

Sääntömääräinen kokous Kinnalan Koukulla Kiikassa Haapaniementiellä **la 25.4. klo 12.00.**

Aloitetaan ruokailulla. Kokouksen jälkeen laulua, seurustelua, arpajaiset. Tapio Ykspeätäjä pitää esitelmän Pyhäjärven luonnosta. Ystävällisesti ilmoitathan tulostasi Seija Jokiselle puh. 040 835 5820 tai seija.jokinen@netti.fi tai Mauri Hauhialle puh. 040 021 3369 tai taubila@pp.inet.fi
Tervetuloa.

Vpl. Pyhäjärvi-seuran tuotteita

Pyhäjärvi Vpl. vaakunapaita
Vanhan varaston loppuunmyynti: T-paita valkoinen pyöreällä tai V-aukolla, helmeharmaa vain pyöreällä kaula-aukolla. Hinta 7 €/paita ja kaksi paitaa 10 €:lla.

Dokumenttielokuva Muistojen järvi, kuvattu vuosina 1939-44 Pyhäjärvellä, mukana Kaarina Pärsisen kirjoittama esite elokuvasta. DVD:n hinta 20 €

Seuran 60-vuotishistoriikki (2017)
Hinta 20 €/kpl, 50-vuotishistoriikki 10 €/kpl ja ostettaessa molemmat historiikit, yhteensä 25 €.

Pyhäjärvi Vpl. -karttamuki
Hinta 10€/kpl

Tilaukset ja tiedustelut:
Kaisa-Liisa Korhonen
puh. 050-5905 433,
kaisaliisako@gmail.com
Postittaessa lähetyksiin lisätään postituskulut.

Taubilan kartano

– lahjoitusmaakaudesta Fazerin aikaan

Hanki lahjaksi sukulaisille ja ystäville! 176 sivua, n. 150 valokuvaa, koko B5, hinta vain 30 €.

Kaunista Vpl. Pyhäjärveä, osat I ja II, yhteensä 736 sivua. Koko A4. Hinta vain 95 €.

Lisätietoja ja tilaukset:
taubila@pp.inet.fi tai puh. 040 021 3369
seija.jokinen@netti.fi tai puh. 040 835 5820
Sekä <http://vpl-pyhajarvi.fi/kirjapuoti>
Hintoihin lisätään toimituskulut. Noudettavissa myös hallituksen jäseniltä ilman lähetykskuluja.

Vpl. Pyhäkylä-Seura

Lehti on hyvä lahja kaiken ikäisille pyhäjärvöisille!

Tilaan Vpl. Pyhäjärvi

Itselleni Kestotilaus **Tilauhinnat 2020:**
Lahjaksi 1 vuosi kotimaahan ja
Osoitteenmuutos Irtonumero ulkomaille
35 €/vuosi

Lehden saaja / entinen osoite (tarpeeton yliviivataan)

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postino ja -toimipaikka _____

Lehden maksaja / uusi osoite

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postino ja -toimipaikka _____

Päiväys ja allekirjoitus _____

Kiinnostukseni kohde on (kylän nimi): _____

Posti-
merkki
1,60 €

Vpl. Pyhäjärvi-lehti

Säätiön asiamies
Kirsti Naskali
Miharintie 312
37200 Siuro